

Моніторинг пам'яті: види метапам'яттєвих суджень та їх особливості

ENG: Memory monitoring: types of metamemory judgments and its peculiarities.

Метапам'ять не є тотожною пам'яті, проте метапам'ять не є окремим незалежним від пам'яті процесом [1]. Структура метапам'яті включає в себе два рівні: *об'єктивний* (рівень фактичного запам'ятовування) та *мета-рівень* (рівень контролю над запам'ятовуванням). Об'єктивний рівень та мета-рівень є взаємозалежними, і від їхньої взаємодії залежить власне якість запам'ятовування інформації [2]. Виокремлюють два основних процеси, що супроводжують обмін інформації між двома рівнями. Перший процес – моніторинг – є одним із найважливіших складових метапам'яті, і пов'язаний із первинною обробкою інформації, а другим процесом є контроль. Моніторинг відповідає за перехід інформації від об'єктивного рівня до мета-рівня, та становить собою відслідковування та оцінку інформації, що запам'ятовується [5].

Основним засобом моніторингу є самозвіти суб'єкта про власні спостереження того, що відбувається на пізнавальному (об'єктивному) рівні. На сучасному етапі дані про суб'єктивні звіти можна отримати експериментально за допомогою метакогнітивних суджень. Власне, це є один із засобів дослідження особливостей здійснення моніторингу в лабораторних умовах. Система, яка контролює себе (навіть недосконала) може використовувати свої власні спостереження в якості внеску в зміну поведінки самої системи. Тому, важливо здійснити розмежування, щодо того яким чином відбуваються і на чому будуються ці самозвіти. Впродовж років, дослідники характеризували процес моніторингу як один із основних джерел отримання інформації на основі якої і відбувається контроль. Можна характеризувати моніторинг як першооснову здійснення контролю пізнавальної функції, хоча ці два процеси «моніторингу» та «контролю» все ще важко розмежувати процесуально, адже вони є доповнюючими складовими та взаємообмін між ними здійснюється щоразу та алгоритмізовано.

Отож, метакогнітивні (метапам'яттєві) судження є судженнями, щодо репродуктивних можливостей пам'яті особистості. Ми виокремимо та охарактеризуємо лише окремі їх види, що є найбільш охарактеризованими на даному етапі їх вивчення (див. Рис 1). Судження про легкість вивчення (EOL) - це судження про можливості пам'яті, які здійснюються безпосередньо перед вивченням матеріалу. Особливістю їх здійснення є те, що висновки відносно продуктивності запам'ятовування здійснюються ще «до» безпосереднього контакту з інформацією [2]. Даний вид самозвіту є доволі обмеженим відносно включеності в оцінку самої характеристики матеріалу, що вивчається. В основу даного судження входить особливості початкового ознайомлення із матеріалом, власне, як наслідок оцінки EOL є розподіл навчальних ресурсів відносно подальшого запам'ятовування (вони є основою для здійснення контролю подальшого запам'ятовування в цілому: вибір стратегії запам'ятовування, розподіл часу вивчення і т.д.).

Судження про знання (ЖОК) – це судження, що визначаються як майбутнє передбачення здатності пам'яті відтворити вже вивчену інформацію. Як ми бачимо з Рис.1 даний вид суджень може здійснюватися як в процесі засвоєння інформації (миттєві ЖОК) так і після, в момент коли інформація вже зберігається в пам'яті (відстрочені ЖОК). Обидва види здійснюють оцінку інформації, що вже зберігається в пам'яті, лише з відмінністю - часового проміжку їх здійснення. Миттєві та відстрочені ЖОК, здавалося б є схожими, однак, насправді, є відмінними один від одного, так як здійснюються на різних етапах процесу запам'ятовування [3]. Миттєві ЖОК є діагностичними, щодо короткотривалої пам'яті, де відстрочені ЖОК - щодо довготривалої пам'яті.

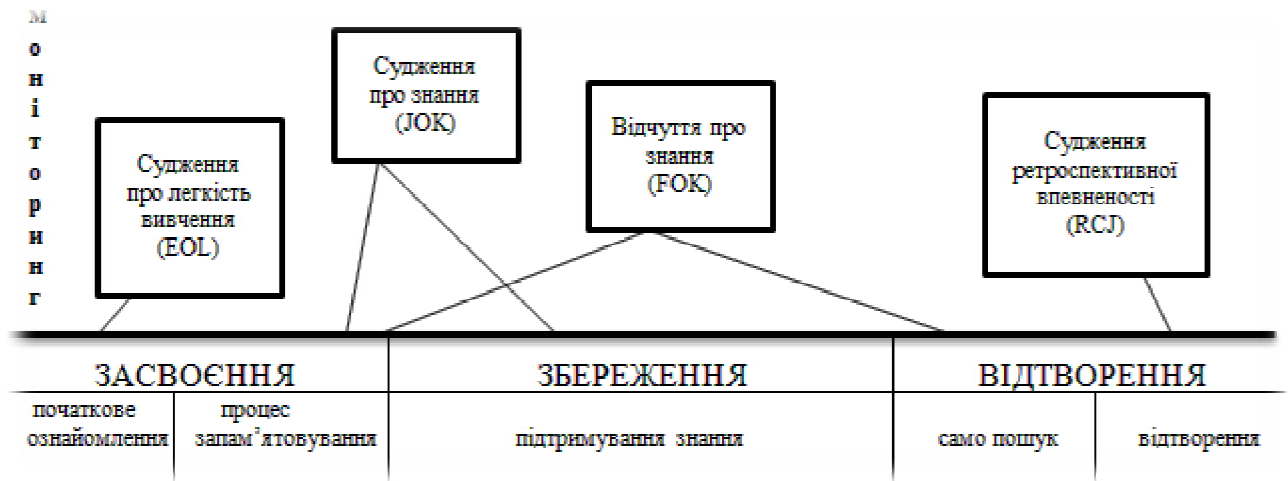

Рис. 1¹ Особливості здійснення моніторингу залежно від основних процесів пам'яті (на прикладі окремих метакогнітивних суджень).

Судження про відчуття знання (ФОК) – передбачення здатності пам'яті розпізнати у майбутньому вже вивчену інформацію з запропонованого переліку, або розрізняють ще одну їх особливість. Розпізнавання, як відомо є другою формою відтворення інформації, де пригадування є першою. ФОК виникають у той момент, коли інформація є недоступною для пригадування, проте виникає «відчуття», що при зіткненні із цією інформацією - розпізнавання її є можливим [2]. Власне, силу ймовірності розпізнавання в ситуаціях неможливості її безпосереднього пригадування і визначають ФОК. Цей вид суджень може виникнути, як в процесі кінцевого етапу засвоєння інформації (коли вже деяка інформація лише переходить в сховище пам'яті), так і в процесі зберігання, або ж в процесі відтворення.

Література

1. Narens, L., Jameson, K. A., & Lee, V. A. (1994). Subthreshold priming and memory monitoring. --In J. Metcalfe & A. P. Shimamura (Eds.), *Metacognition: Knowing about knowing* (pp. --71-92). Cambridge, MA : The MIT Press.
2. Nelson, T. O., & Narens, L. (1990). Metamemory: A theoretical framework and new findings. In G. Bower (Ed.), *The Psychology of learning and motivation: Advances in research and theory* (Vol. 26, pp. 125-123). San Diego, CA: Academic Press.
3. Nelson, T. O., & Narens, L. (1994). Why investigate metacognition? In J. Metcalfe & A. P. -Shimamura (Eds.), *Metacognition: Knowing about knowing* (pp. 1-27). Cambridge, MA : -MIT Press.
4. Sihinishyna A.S. Metacognitive judgments as a tool for memory monitoring / A.S.Sihinishyna // Міжнародна Інтернет конференція «Сучасні дослідження когнітивної психології»: Матеріали конференції. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – Випуск 1 – С. 85-86.
5. Сігінішина А. С. Метакогнітивні судження як засіб моніторингу пам'яті / А.С.Сігінішина // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острого: Вид-во Нац-го ун-ту «Острозька академія», 2012. – Вип.20. – С. 254 – 263.

¹ запропонована ілюстрація є фрагментарною частиною фігури поетапного здійснення моніторингу запропонованого Нельсоном та Наренсом у 1990 році, та включає лише частину, що демонструє процес здійснення моніторингу залежно від поетапних процесів пам'яті (див. також: Nelson, T. O., & Narens, L. (1990). *Metamemory: A theoretical framework and new findings*. ст.. 129)